

Értéktéremtő gyermeknevelés a családban és az oktatásban

A gyermeknevelés értéktéremtő tevékenység. A felnövekvő generáció minden egyes tagjának testi, szellemi és lelki gyarapodásába befektetett szeretet, figyelem és fáradozás nemcsak egyéni szinten, hanem egy nemzeti közösség jövőjében is megtérül. Szándék szerint a legtöbb szülő igyekszik mindent megtenni a gyermekeiért, azonban ennek eredménye változó színvonalú. Az oktatáskutatás nemzetközi és hazai eredményei a jelentős társadalmi változások és az iskolarendszer kiterjedése ellenére is tartósan azt mutatják, hogy a családi háttér meghatározó mind a tanulmányi-munkavállalói karrier, mind a magánéleti pályafutás szempontjából.

A családi háttér sokdimenziós jelenség. A családok az informális nevelés, a formális tanulás és az otthoni munkavégzés terepeiként is működnek, ezért ezeknek az elemi közösségeknek a sokszínű tevékenységrendszerre több kutatói figyelmet érdemel, hiszen valóban ezek a jövő generáció formálódásának meghatározó jelentőségű műhelyei.

A KINCS „Értéktéremtő gyermeknevelés” című kutatásának célja annak feltárása, hogy a jövő pályafutás és a karakterfejlődés szempontjából nagyon jelentős életkori szakaszban, a tinédzserkor küszöbén, a kisiskolás kor végéhez közeledve kik és hogyan nevelik a családokban a gyermekeket, mi jellemzi a családok szerkezetét, társadalmi háttérét, szubkultúráját, tevékenységrendszerét. Továbbá fontosnak tartottuk feltárni, hogy a szűkebb család mellett kik tartoznak még a gyermeknevelésbe bevont személyek körébe, milyen a gyermek családon és iskolán kívüli tevékenységrendszere, mennyire számítanak egymásra a gyermeknevelésben kulcsszerepet játszó partnerek, a pedagógus és a szülő. Központi kérdés volt, hogy az utóbbi évek családtámogatási intézkedéseit ennek a korcsoportnak a szülei hogyan hasznosítják a gyermeknevelés során, valamint milyen további támogatás segítené őket a gyermekneveléssel kapcsolatos értéktéremtő tevékenységükben.

A kutatás módszere és a minta jellemzői

A kutatás két célcsoportja az általános iskolák negyedik évfolyamára járó tanulók szülei és ugyanezen tanulók tanítói voltak. A 2019 decembere és 2020 januárja között zajló adatfelvétel papíralapú, önkitöltős kérdőívvel, a mintaválasztás többlépcsős, csoportos mintavétellel történt. A válaszadók összetétele regionalitás, lakóhely településtípusa, szociális helyzete szerint reprezentálja a negyedik évfolyamos tanulói populációt. A szülői mintába általános iskolák negyedik évfolyamára járó tanulók szüleit, a pedagógusmintába ugyanezen tanulók tanítóit választottuk be. A mintavétel első lépéseként kiválasztásra kerültek az iskolák, a második lépcsőben pedig a kutatásba bevont osztályok. A kiválasztott

osztályok körében teljes körű lekérdezésre törekedtünk, azaz minden tanuló kapott papíralapú önkitöltős kérdőívet, illetve minden kiválasztott osztály tanítóit is felkértük a kutatásban való részvételre.

A mintavétellel kapcsolatos elvárás volt, hogy a tanulók összetétele (regionalitás, lakóhely településtípusa, szociális helyzete) hűen reprezentálja a negyedik évfolyamos tanulói populációt. A mintavételt nehezítette, hogy nincs érdemben használható hivatalos statisztika a tanulók szüleinek iskolai végzettségéről, illetve nincs olyan publikus nyilvántartás, mely az iskolákhoz rendelve tartalmaz tanulói lakóhelyre vonatkozó adatokat. Ráadásul, mivel a szülői minta önkitölté-

ses, nem volt előre garantálható, hogy minden társadalmi rétegből a megfelelő arányban érkeznek vissza kitöltött kérdőívek. A probléma úgy vált áthidalhatóvá, hogy az Országos Kompetenciamérés tanulói és telephelyi adatbázisának alapadatait, illetve az azokból készített mutatókat vettük alapul, ahol pedig e mutatók nem álltak rendelkezésre, ott a hivatalos oktatásstatistika tanulói ösz-

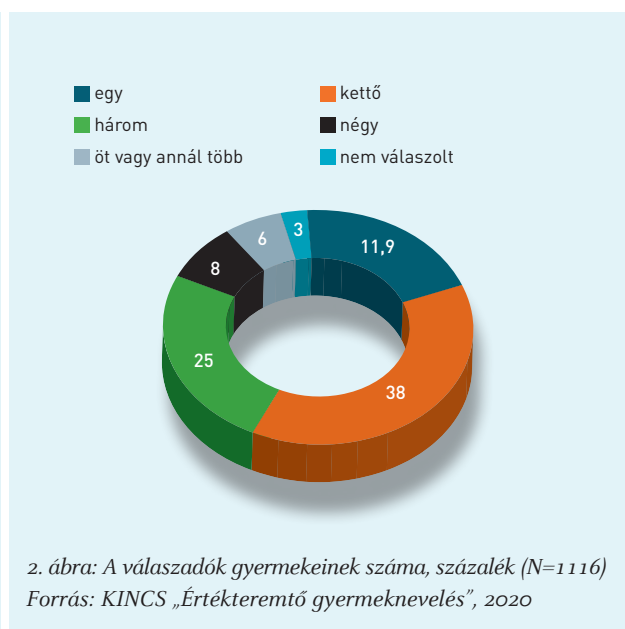
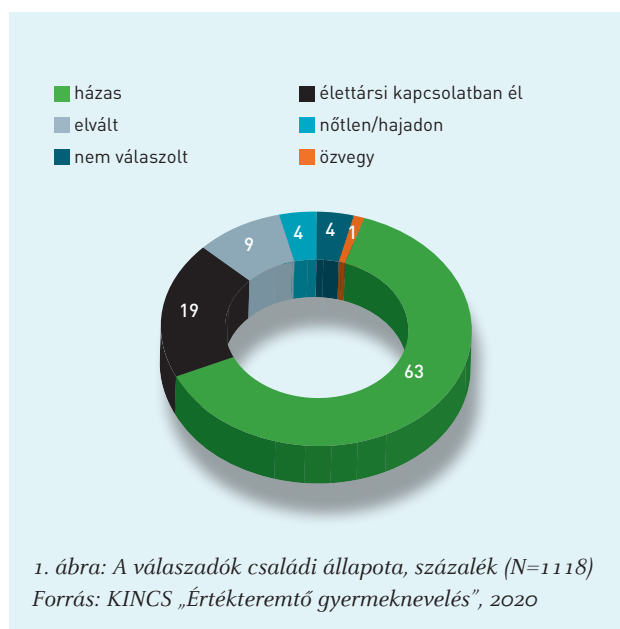
szetételére vonatkozó adatait használtuk föl.

A mintavételi koncepció négy részből állt. Először meghatároztuk a tanulói populáció nagyságát, illetve főbb paramétereinek eloszlását. Másodszor a mintavételi keret kijelölését végeztük el, harmadrészt pedig a lehetséges mintavételi eljárásokat tekintettük át. Végezetül az osztályok kiválasztásának módszerét vizsgáltuk meg.

A szülői minta összetétele

A szülői kérdőívet összesen 1156 fő válaszolta meg. A kitöltést túlnyomó többségben az édesanyák végezték el (85%), tizedrészben az édesapák, ezen kívül 17 fő nevelőszülő, 4 nagyszülő és 1 nagykorú testvér, a minta átlagéletkora 40 év. A szülők többsége házasságban él (63,1%), mintegy 20%-uk élettársi kapcsolatban. Az elváltak aránya 8,8%, a nőtlen vagy hajadon egyedülállóké 4,2%, az özvegyeké 1%. (1. ábra) A válaszadók jellemzően két gyermeket nevelnek (38,1%),

háromgyermekes a minta 24,7%-a. Egy gyermeket a kitöltők ötöde nevel, míg 14,2%-nak négy vagy annál több gyermeke van. (2. ábra) A megkérdezett szülők kétötödének az első gyermeke járt a vizsgált negyedik osztályba (40,8%), egyharmaduknak a második gyermeke érintett (32,6%), egyötödük (21,6%) pedig a harmadik vagy többedik gyermekével kapcsolatos tapasztalatai révén került be a válaszadók közé. A gyermekek 70%-ának van olyan testvére, aki a szülői házban lakik.

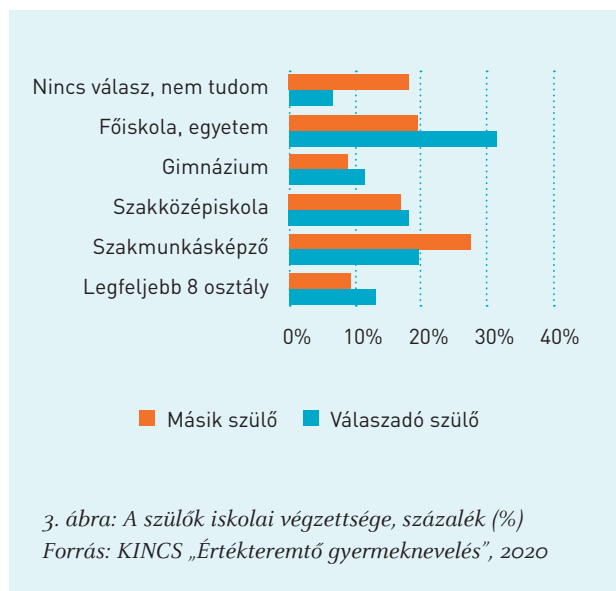


A negyedik osztályos gyermekek 93%-a édesanyjával, 73%-a édesapjával, 2% nevelőanyával, 8% nevelőapával lakik egy háztartásban. A gyermekek 15%-ának otthonában nagyszülő is él. A mintába került családok döntő többsége (77%) teljes családban él (a vér szerinti szülei együtt nevelik), 14%-uk mozaikcsaládban, s 9%-ukat pedig egy szülő neveli.

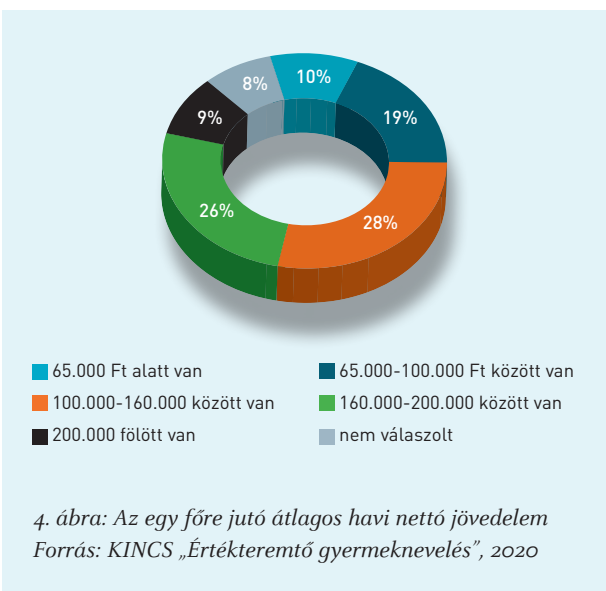
A szülők társadalmi státusmutatók szerinti összetételét a lakóhely településtípusa, az iskolázottság és a munkaerőpiaci helyzetük alapján vizsgáltuk. A családok többségében községben (40%) és kisebb vagy közepes méretű városban (35%) élnek, megyeszékhelyeken és a fővárosban 11-11%-uk lakik. A szülők majd egyharmada diplomás, az anyák között magasabb a felsőfokú

végzettségük aránya. Másik szűk egyharmaduk érettségizett, a harmadik bő egyharmad érettségizetlen szakmunkás vagy általános iskolai végzettséget szerzett.

A válaszadók döntő többsége foglalkoztatott (68%), 8%-uk gyesen vagy gyeden tartózkodik, mintegy 5%-uk főállású anya vagy apa, mintegy 2% álláskereső. A társaknál hasonlóan alakulnak az arányok: 65% foglalkoztatott, 2% álláskereső, a gyermeküket otthon nevelők aránya csekély (3%



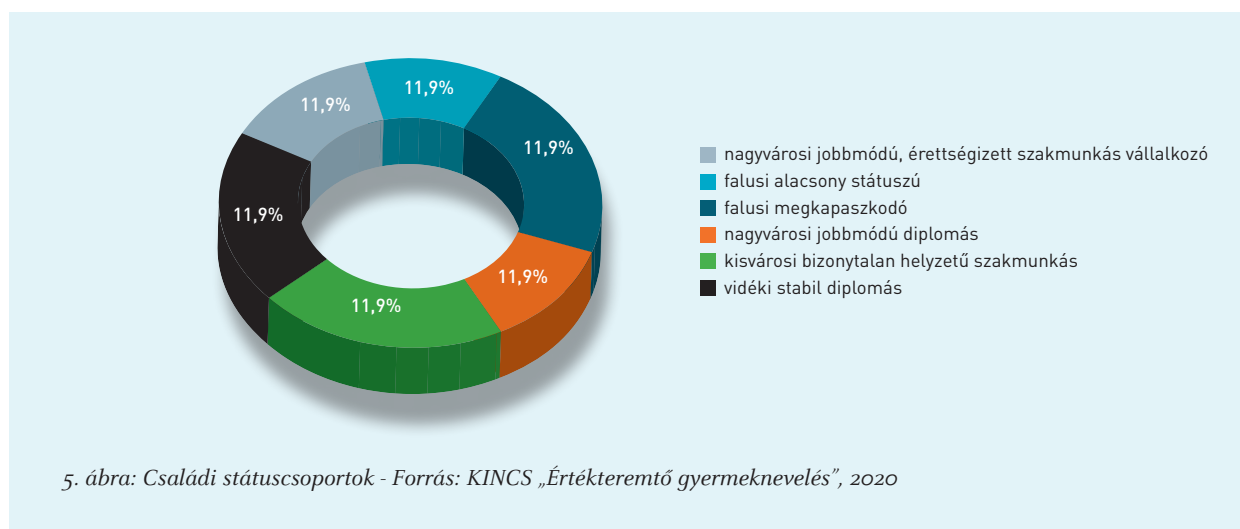
alatt). A válaszadók fele (53,5%) anyagi helyzetét megfelelőnek tartja, de nagyobb kiadásokat nélkülözve. Egyharmaduknak (32,4%) jelentősebb kiadásra is telik, 5%-uk érzi kimondottan nehéz anyagi helyzetben magát. Az egy főre jutó átlagos havi nettó jövedelem a mintába került családok felében a 65 000 és 100 000 Ft vagy a 100 000 és 160 000 Ft közé eső sávban található. Az ennél magasabb jövedelműek aránya 17%, további 20% pedig 65 000 Ft alá becsüli ezt az összeget (4. ábra).



A családtípusok

A családok társadalmi státusának meghatározásához olyan változókat választottunk ki, melyek jól jellemzik egy kisgyermekes család egyenlőtlenségi

dimenziókban való elhelyezkedését, s klaszteranalízis segítségével hat típus körvonala bontakoztak ki az elemzés során (5. ábra).



A válaszadó szülők több mint egytizede sorolható a nagyvárosi, diplomás típusba. Ezekben a családokban a szülők diplomások, jobbára közalkalmazottak, de ebben a körben a legmagasabb a versenyszférában foglalkoztatottak aránya. A jövedelmi viszonyok tekintetében ők vannak a legelőnyösebb helyzetben. A családstruktúra szempontjából is kedvező helyzetben vannak, a teljes családok aránya szerint a második helyet foglalják el a sorban. Minden másodikuknak két gyermeke van.

A válaszadó szülők majd egyötöde a vidéki, túlnyomórészt kisvárosi diplomás típushoz tartozik, magasan kvalifikáltak, gyakran vezető beosztásban vannak. Mivel kiemelkedő arányban a közszférában dolgoznak és vidéken élnek, valamivel szerényebb jövedelemre számíthatnak, mint a nagyvárosi diplomások. A családszerkezet szempontjából kiemelkedő stabilitás jellemzi őket, kilenctizedük teljes családban él, felüknek két gyermeke van.

A válaszadó szülők bő egynyolcada sorolható a nagyvárosi középrétegek derékhadát képező kategóriába, melynek jellegadó csoportját a nagyvárosi szakmunkás-vállalkozók képezik. Sokan kistulajdonosok, kisvállalkozók, iparosok, akik néhány alkalmazottal vagy családi vállalkozásban boldogulnak, a házastársak közül minden negyedik érettségizettként szellemi munkát végez. Jövedelem tekintetében nem maradnak el a vidéki diplomásoktól. Családi viszonyaik azonban messze nem olyan kiegyensúlyozottak, relatíve sok gyermek nő fel egyszülős és mozaikcsaládokban.

Ebben a családtípusban a legalacsonyabb a gyermekszám.

A vizsgált családok bő egyötöde tartozik a falusi megkapaszkodó státuscsoportba, melyben a szülők alacsonyabb iskolázottságúak, többnyire szakmunkások, s a két legalsó jövedelmi kategóriába sorolják magukat. A teljes családok mellett viszonylag sok köztük a gyermeket egyedül nevelő szülő. A válaszadók másik egyötöde bizonytalan helyzetű kisvárosi szakmunkás. Bár szakmunkás végzettségük van, s kétötödük szakmunkásként is dolgozik, a kisvárosi háttér kevesebb lehetőséget kínál, s helyzetüket bizonytalanná teszi, jövedelmük a két legalacsonyabb kategória között mozog. A bizonytalanság a családstruktúrára is rányomja a bélyegét, az egyszülős családok aránya kiemelkedő (ötödük), s köztük a legalacsonyabb a teljes családok aránya.

A szülők egytizede a falusi alacsony státusú családok csoportjába tartozik, mind a szülők iskolázottsága, mind lakóhely, mind foglalkozási státus és jövedelem tekintetében a legrosszabb helyzetben vannak. A szülők dominánsan alacsony végzettségűek, a munka világában segéd- és betanított munkásként és mezőgazdasági munkavállalóként tudnak részt venni. Itt a legmagasabb (egyötöd) a GYES-en (gyermekgondozást segítő ellátáson) élő anyák aránya. Négyötödükben három vagy több gyermeket nevelnek. A legalacsonyabb jövedelmi csoportba tartoznak. Jelentős a nem intakt családok aránya, kiemelkedően magas a mozaikcsaládoké (tizedük).

A családi szubkultúra jellegadó dimenziói

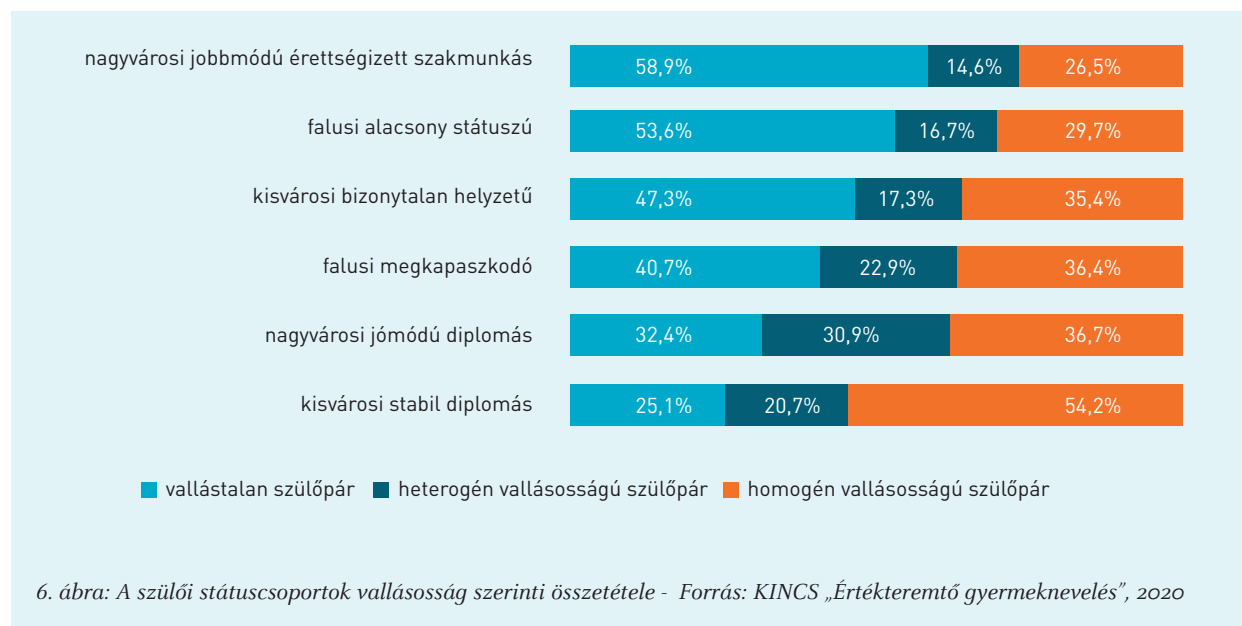
A családtípusokat olyan jellemzők mentén is megvizsgáltuk, melyek a családi szubkultúra meghatározó tényezői, ezek közül a legkarakteresebb különbségek a vallásosság mentén bontakoztak ki. A vallásosság szerinti öndefinícióra épülő mutatóra támaszkodtunk, mert ez alkalmas a jellegzetes magatartásminták és szokásrend különbségeinek feltárására. A felnőtt magyar társadalom vallásosságával nagyjából megegyező módon a szülők több mint fele valamiképpen vallásosnak vallja magát, bő egyhatodik egyházias vallásosságú (16,2%) és majd kétötödük maga módján vallásosként (38%) jellemzi önmagát. A bizonytalanok és a válaszmegtagadók aránya ösz-

szességében mindössze egyötöd körüli (11,3% és 9,1%), s a szülők egynegyede mondja magát nem vallásosnak (inkább nem vallásos 19,2% és más meggyőződésű 6,2%). A házaspárok vallásosság szerinti homogámiaja erős. Vallásos szülőpár neveli a gyermekek majd kétötödét (37,6%), s nagyjából ugyanennyien, a gyermekek több mint kétötöde nem vallásos szülőpár mellett nő fel (42%). A vallási identitás szerint heterogén párok kisebbségben vannak (20,4%).

A szülők vallásossága a társadalmi státus alapvető jellemzőit tovább színezve családi miliőtípusokat tesz megragadhatóvá. A vallásosság és a családi státuscsoportok együttes vizsgálata is megerősítette,

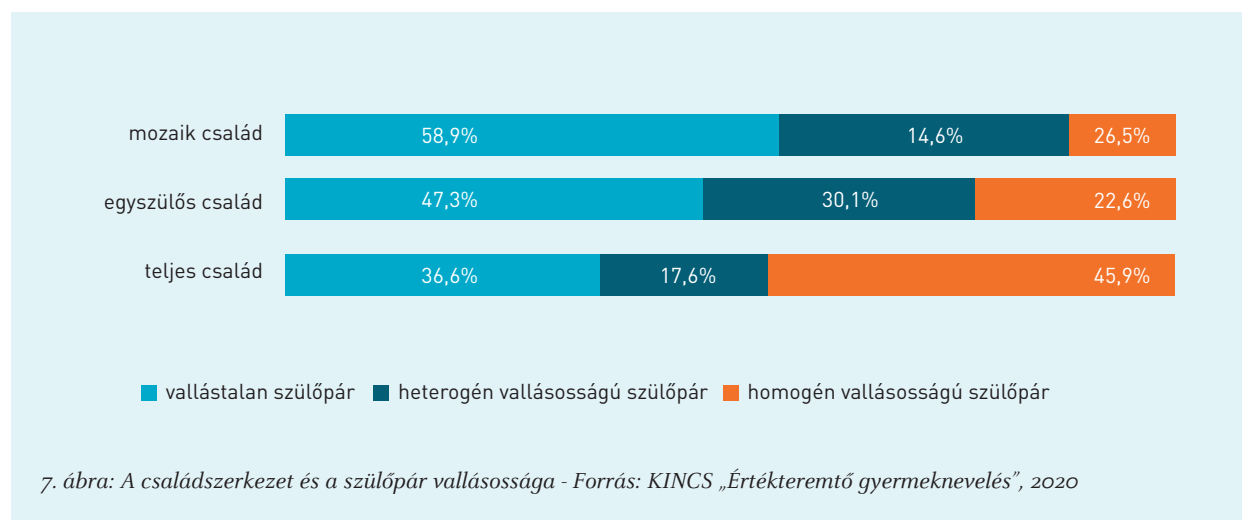
hogy a magyar társadalomban a vallásosság és a társadalmi státus között erős, szignifikáns összefüggés van. A vallásos szülőpárok aránya magasán felülreprezentált a vidéki, stabil, diplomás státuscsoportban. Ezzel szemben a vallásos szülőpár jelenléte karakteresen alulreprezentált egyrészt a nagyvárosi, jobbmódú, érettségizett szakmunkás, másrészt a falusi alacsony státusú miliőben, ahol a vallástalan szülőpárok dominálnak. A vallástalanok markáns szerepe a kisvárosi bizonytalan

helyzetű szakmunkás státuscsoportban szintén arra vall, hogy az alacsonyabb iskolázottsággal jellemezhető csoportokban a vallástalanság nagyobb teret nyer. A nagyvárosi jómódú diplomás csoportokban is a legnagyobb csoportot a vallásos szülőpárra épülő családok képezik, emellett a heterogén vallásosságú párok felülreprezentáltsága jellemzi ezt a státuscsoportot. Vagyis a magasabb státusú csoportokban gyakrabban találkozunk vallásos szülőkkel. (6. ábra)



A vallásos szülők nemcsak társadalmi státus szempontjából vannak kedvezőbb helyzetben, hanem a családszerkezet terén is, hiszen a teljes családok majd fele (45,9%) homogén vallásos párra épül,

miközben a mozaikcsaládok bő felének (58,9%), az egyszülős családok majd felének (47,3%) alapját nem vallásos szülőpár szövetsége alkotja. (7. ábra)



Összességében tehát a gyerekek fele olyan családban nő fel, ahol legalább az egyik szülő vallásosként definiálja önmagát, ezekben a családokban jóval nagyobb arányban vannak magasabb státusú,

iskolázottabb szülők, s a családszerkezet is stabilabb, miközben a nem vallásos szülők körében több az alacsonyabban iskolázott, s a családok jobban ki vannak téve a strukturális válságnak.

A pedagógusminta összetétele

A kutatás pedagógusmintája ugyanazon 72 intézmény 144 pedagógusára épült, köztük a nők aránya 93,8%, életkoruk 26 és 65 év között van. Majd negyedük 55 évesnél idősebb (23%), bő kétötödük 45 és 54 év közötti (44%), kevesebb, mint egyharmaduk került a 30 és 44 év közötti kategóriába (30%) és mindössze 3,5%-uk fiatalabb 29 évesnél.

Családi állapotukat tekintve a többség (70%) házas, közel 10% hajadon/nőtlen, 8% elvált, közel 6%-uk özvegy, bő 6%-uk él élettársi kapcsolat-

ban. 16,7%-uknak nincsen gyermeke, 24%-uknak egy gyermeke van, 48,6% nevel két gyermeket és 10,4% három vagy több gyermeket nevel. Végzettségüket tekintve a többség (70%) egy főiskolai/BA diplomával rendelkezik. 12,5 %-uknak egyetemi diplomája (is) van. A tanítók csaknem felének van nyelvvizsgálója, amely összefüggésben van az életkorral. A pályával kapcsolatos attitűdjeik kedvezőek, négyötödük nem tervezi elhagyni sem a pályát, sem az iskoláját.

A kutatás legfontosabb tanulságai

A negyedik osztályos gyermekek a legtöbb időt szüleikkel és a testvéreikkel töltik, azonban minél alacsonyabb a szülői iskolázottság, annál inkább csökken a szülői időráfordítás. A magasabb iskolázottságú szülők többen és gyakrabban beszélgetnek gyermekükkel iskolai élményekről, a világ dolgairól, lelki témákról, sűrűbben előfordul otthonaikban a meseolvasás, a közös étkezés és a családi szabadidős program is. A vidéki, stabil háttérű diplomás szülők a legaktívabbak a sokoldalú gyermeknevelési tevékenységekben, őket követik a falusi megkapaszkodó státuscsoport képviselői, a nagyvárosi jómódú diplomások jelentősen elmaradnak tőlük, s a falusi alacsony státusúak pedig a legkevésbé aktívak. Mindez azért jelentős kérdés, mert a gyermekkel eltöltött sokszínű együttlétből jobban profitálnak a tanulók, mint a hosszas közös tanulásból.

A gyermekneveléssel kapcsolatos problémák megbeszélése, az ezzel kapcsolatos döntések időnként komoly kihívást jelentenek a családban. A nagyszülők a teljes családokban is fontos szereplők ezekben a helyzetekben, az egyszülős családokban pedig ők lépnek az egyedülálló szülő legfontosabb partnerének szerepkörébe. Lényeges eredmény, hogy a nevelésbe bevont személyek

rangsorában a harmadik helyen a pedagógus áll, sőt az egyszülős és a mozaikcsaládban a második helyre lép elő. A diplomás szülői státuscsoportok a család több generációjával, szűkebb-tágabb körével jobban megosztják a gyermekneveléssel kapcsolatos kérdéseket, s jóval szélesebb laikus, illetve szakmai network-öt (barátok, szülőtársak, szakemberek) vonnak be a gyermeknevelésbe. A legkevesebb segítségre nem a legalacsonyabb státusúak, hanem a nagyvárosi jobbmódú, érettségizett vállalkozó és szakmunkás szülők számítanak, s a nem vallásosak állítják a legtöbben, hogy mindenben magukra vannak utalva.

A szülőt elfoglaltsága esetén helyettesítő szereplő is a szűk családból kerül ki. A teljes családokban a szülők számíthatnak egymásra, az egyszülős családokban a nagyszülő helyettesíti a szülőt ilyenkor. A kedvezőbb társadalmi helyzetűek számára többféle segítség érhető el, de ritkán vesznek igénybe fizetett segítséget. A falvakban a nagyobb testvérekre jobban számítanak a szülő elfoglaltsága esetén.

A kutatás egyik legfontosabb tanulsága, hogy a szülők törekszenek arra, hogy megfeleljenek a jó szülőkkel kapcsolatos elvárásoknak, s úgy érzékelik, hogy ehhez négy területen szorulnak

leginkább támogatásra. Egyrészt igénylik, hogy a pedagógusokkal megbeszélhessék a gyerekekkel kapcsolatos tapasztalataikat. Az otthoni tanulásban, a házi feladat ellenőrzésében, gyakorlásban is folyamatos, gyakorlati segítséget igényelnének. Másrészt segítségre van szükségük a gyermekük értelmes és biztonságos szabadidős tevékenységeinek biztosításához, és ezzel szoros összefüggésben a gyerekek médiahasználatának formálásához.

A megkérdezett pedagógusok döntő részben együttműködőnek ítélik meg a szülőket, bár a szülők kevesebb, mint harmada tart a pedagógussal napi kapcsolatot. Azonban az iskola nemcsak az oktatás területén játszik fontos szerepet a családok életében, hanem azáltal, hogy kétszer annyi plusz tevékenységet kínál a gyerekeknek, mint amit a családok szülői szervezésben képesek lehetővé tenni. A tanulók kétharmada az iskolán belül, majd fele az iskolán kívül jár valamilyen tanórán kívüli foglalkozásra. A legkedveltebb tanórán kívüli aktivitás a sportfoglalkozás. A községek iskoláiban tanulókra jut a legtöbb iskolában szervezett tanulást kiegészítő program. Az utóbbi években a nagyon hátrányos helyzetű, rizikós csoportok számára az iskola megnövelte a hasznos és értelmes tanórán túli elfoglaltságok számát. Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon, valamint Nyugat-Dunántúlon a tanulók mintegy háromnegyede legalább egy iskolai foglalkozásra jár. Az iskolán kívüli, szülői szervezésben és finanszírozásban folyó tevékenységeket a közép-magyarországi szülők és a fővárosiak képesek átlag fölötti arányban előteremteni.

A tanulmányi eredményességet segítő tanórán kívüli tevékenységekhez (nyelvoktatás, felzárkóztatás, fejlesztés) való hozzáférés társadalmi státus szerint erősen változó. A nagyvárosiak részesülnek a legtöbben plusz nyelvvórákban, a falusi megkapaszkodó családok gyermekei a legkevesebben. Legnagyobb arányban a falusi tanulók vesznek részt fejlesztő pedagógiai foglalkozáson, iskolai korrepetáláson. Ám az alacsony státusú tanulók körében még mindig nagyon alacsony az ilyen típusú foglalkozásokra eljutó tanulók aránya. A hátrányos helyzetű, alacsony státusú, vidéki, kisvárosi csoportok iskolai kiegészítő foglalkoztatás tekintetében lemaradnak a leginkább hátrányos helyzetű, falusi alacsony státusú csoportoktól. A szülők átlagosan havi 11.063 Ft-ot költenek a gyermekük különóráira, de előfordul olyan család is, akik 200.000 Ft-ot szánnak

gyermekük extrakurrikuláris tevékenységeire. A legkevesebbet a falusi családok költenek a külön foglalkozásokra.

A falusi alacsony státusú családok gyermekeinek fele nem vesz részt táborban. A családok kevesebb mint egytizede jut hozzá ingyenes táborozási lehetőségekhez. A családok átlagosan 40.978 Ft-ot költenek a negyedik osztályos gyermekük táboroztatására, de előfordul olyan család is, aki 400.000 Ft-ot fizet a gyermeke nyári táboroztatásáért.

A gyermeknevelés során jelentkező speciális kihívásokat számba véve a szülők által leggyakrabban említett nehézség a szülők válása volt, illetve az iskola vagy osztály váltása. A válás leggyakrabban a nagyvárosi jobbmódú érettségizett szakmunkásoknál fordul elő, de a családi krízis átélésének leginkább kitett csoport a falusi megkapaszkodó.

A pedagógusok a kihívást jelentő tanuló jellemzőiként a leggyakrabban a magatartási problémákat jelölték meg (agresszió, indulatosság, csúnya beszéd, fegyelmezetlenség, társak lelki bántása stb.). A problémák hátterében leggyakrabban a családszerkezeti problémák, az érdektelen szülői magatartás, a következetlen és megengedő nevelés, az elhanyagolás, az iskolától eltérő családi minták, a szülők közötti konfliktus áll. A kihívást jelentő gyermekek több, mint fele nem teljes családban nő fel, szüleik iskolai végzettsége alacsonyabb és több közöttük a munkanélküli.

A kihívást jelentő tanulók négyötöde fiú. A lányok között több a jótanuló, a jó közösségi ember, s optimistábbak a szülők a jövőjüket tekintve. A fiúk között több a tanulási nehézséggel küzdő. Azonban feltűnő, hogy annak ellenére, hogy a fiúkkal több problémája van a pedagógusoknak, a szülők nem igényelnek több segítséget a fiúk neveléséhez. Úgy tűnik, hogy a fiú tanulók a tanórán kívüli, extrakurrikuláris tevékenységek terén sem találnak elég sikerélményt biztosító, identitásformáló tevékenységet. A fiúkat az iskolai eredményességkülönbség mellett a túlzott és igen korán jelentkező digitális függőség jobban érinti és kiszolgáltatottabbá teszi: szociális kompetenciáik fejlődését hátráltatja, a sokoldalúan fejlesztő szabadidős tevékenységtől elvonja őket, olyan hatások érik őket (értékek és normák, magatartásminták átvétele), amelyek túlzottan korai „felnőtté érést” eredményeznek.

A válaszadó szülők a legtöbb rendelkezésre álló, s szabadon beosztható idejüket a gyermekkel való beszélgetésekre, a gyermekkel történő foglalkozásra, gondozására, illetve saját munkahelyi feladataik pótlására fordítják. A teljes családokban jut a legtöbb idő a saját kikapcsolódásra, társasági életre, szellemi-lelki felfrissülésre. Az alacsony státusúak több időt töltenek munkával, a magasabb státusú családokban a kapcsolatok ápolására és kikapcsolódásra több időt szánnak. Az apáknak saját magukra több idejük jut, az anyák több időt különítenek el a gyerekükkel való közös tevékenységekre. Az apa-szerep modernizálódása, ami a gyermekszületés körüli életszakaszt általában jellemzi, a gyermekek tízéves korára már kifáradni látszik.

A szülőpárok kilenczede egyetért abban, hogy mit tekintenek a legfontosabb nevelési értéknek. A szülők az öt legfontosabb tulajdonságnak a felelősségérzetet, a családcentrikusságot, az önállóságot, az őszinteséget és az udvariasságot, jómodort tartják. A szülők szerint az általuk és az iskola által preferált nevelési értékek között nincs jelentős eltérés, a szülők majd kilenczede nevelési értékei megegyeznek a pedagógusokéval. A diplomás szülők és a teljes családban élők nevelési elvei jobban megegyeznek a tanítókéval, a magasan iskolázott szülők szignifikánsan jobban értik az iskola törekvéseit, s így otthonról nagyobb támogatást tudnak adni a pedagógus munkájához. A legkevésbé a nagyvárosi szakmunkások és a falusi alacsony státusúak tudják eldönteni, hogy nevelési elveik harmonizálnak-e a pedagóguséval, s a falusi alacsony státusúak csoportjában a legmagasabb azok aránya, akik több különbséget érzékelnek az iskola és a család nevelési elvei között.

A szülők alapvetően optimizmussal tekintenek a jövőbe, s leginkább gyermekük személyes boldogulásával, továbbtanulásával, munkába állásával és anyagi boldogulásával kapcsolatban bizakodók. A gyermek személyes boldogságát illetően a szülők sokkal inkább bizakodóbbak, mint a világ vagy az ország sorsát illetően. A gyermek boldogságát leginkább a nagyvárosi jobbmódú érettségizett szakmunkás szülők remélik, legkevésbé reményteljesek a falusi alacsony státusúak. Az ország és a világ sorsa tekintetében a két nagyvárosi csoport a legkevésbé optimista, a két falusi csoport viszont mind az ország, mind a világ sorsát inkább optimistán szemléli.

A családok életére hatást gyakorló intézkedések közül a szülők véleménye szerint leginkább az ingyenes tankönyvek, a családi adókedvezmény, a mindennapos testnevelés, a délutáni iskolai foglalkozások, az egésznapos iskola, a tanulók táboroztatása és az ingyenes iskolai étkezés segítik a gyermeknevelést. A gyermeknevelés szempontjából közepesen fontosnak látják a családi otthonteremtési támogatásokat, a tehetséggondozó programokat, ösztöndíjakat, a nemdohányzók védelmét, az iskolai hitoktatást, az otthoni internetelérést, a munka melletti gyedet. A falusi megkapaszkodó csoportba tartozók szinte minden intézkedést az átlagnál fontosabbnak tartanak, ezzel szemben a nagyvárosi szakmunkások minden intézkedést az átlagnál kevésbé értékelnek.

A tanítók véleménye szerint a szülők legnagyobb mértékben a tudatos médiahasználatra nevelésben, a gyermeknevelés szakértelmének növelésében szorulnak támogatásra. A szülők a gyermek otthoni tanulásával és szabadidő eltöltésével kapcsolatos szülői feladatok megosztását fontosabbnak látják, mint a tanácsadást vagy az oktatást.